

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ZBORNÍK
SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

GEDENKSCHRIFT
FÜR JOZEF PAULÍK
STUDIEN

ZBORNÍK NA PAMIATKU
JOZEFA PAULÍKA
ŠTÚDIE

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 9

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR JOZEF PAULÍK JOZEFA PAULÍKA
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2015

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2015

ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 9
ŠTÚDIE

Vedecký redaktor a zostavovateľ
Juraj Bartík

Redakčná rada

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda); PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal;
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská; PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.; PhDr. Matej Ruttkay, CSc.; PhDr. Vladimír Turčan;

Posudzovatelia

PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD; Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc; PhDr. Juraj Bartík, PhD; Prof. PhDr. Václav Furmánek,
DrSc; Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc; Doc. RNDr. Milan Thurzo, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal; PhDr. Gertrúda
Březinová, PhD; PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.; Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Grafická úprava: Matúš Lányi

Návrh obálky: Matúš Lányi

Tlač: Dolis, s.r.o.

Neprešlo jazykovou úpravou

Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori

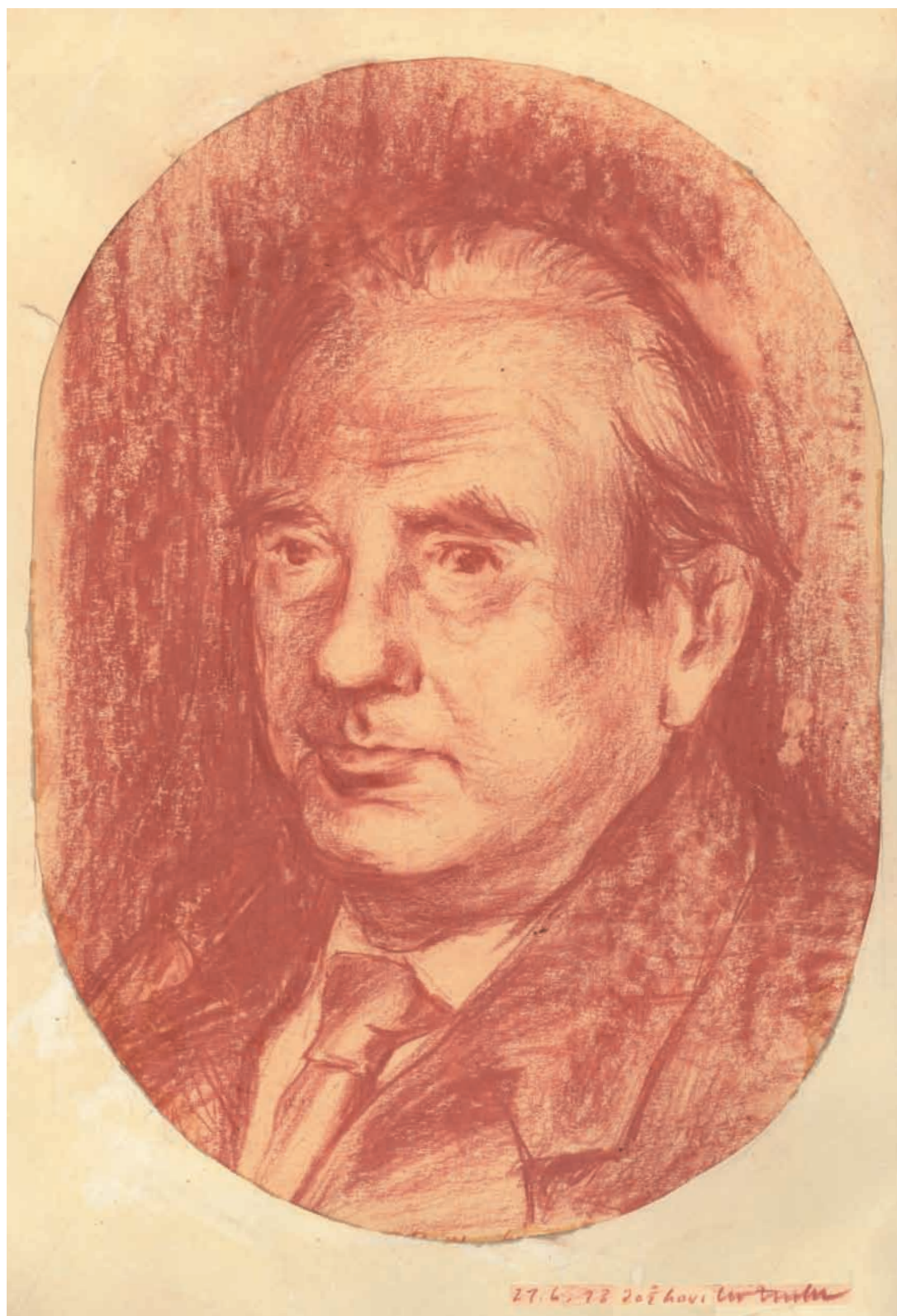
Vydalo

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015

Náklad

400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

PhDr. JOZEF PAULÍK, CSc
30. 3. 1931 – 12. 4. 2013

OBSAH INHALT

- 6 **JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ**
BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA
BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK
- 13 **TITUS KOLNÍK**
NAMIESTO NEKROLÓGU NIEKOĽKO OSOBNÝCH SPOMIENOK
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931-2013)
A FEW PERSONAL MEMORIES IN LIEU OF AN ORBITUARY
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931 - 2013)
- 17 **BEATA EGYHÁZY-JUROVSKÁ**
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. A SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. AND THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM
- 21 **JOZEF BÁTORA**
SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA
SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV
- 29 **ZDENĚK FARKAŠ**
TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA
DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI
- 35 **GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA**
K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVskej KULTÚRY
V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA
ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT
DER MAĎAROVCE-KULTUR IN MAĎAROVCE
- 53 **PAVOL JELÍNEK**
SLADKOVODNÉ LASTÚRNIKY A ICH SYMBOLIKA V MAĎAROVskej KULTÚRE
SÜSSWASSERMUSCHELN, ARTEFAKTE AUS IHNEN UND IHRE SYMBOLIK
IN DER MAĎAROVCE-KULTUR
- 77 **MÁRIA NOVOTNÁ – PETR NOVÁK**
ZERSTÖRTE SIEDLUNG DER MITTELDANUBISCHEN URNENFELDER IN SUCHÁ NAD PARNOU
PORUŠENÉ SÍDLISKO STREDODUNAJSKÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ V SUCHEJ NAD PARNOU
- 91 **JURAJ BARTÍK – RÓBERT BAČA**
BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA
DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE
- 109 **ETELA STUDENÍKOVÁ**
URNENFELDERZEITLICHES TOTENHAUS IN JANÍKY – DOLNÉ JANÍKY
DOM MŔTVEHO Z OBDOBIA POPOLNICOVÝCH POLÍ V JANÍKOCH – DOLNÝCH JANÍKOCH
- 123 **VLADIMÍR MITÁŠ – DANA MARKOVÁ**
POHANSKÝ HRAD V KOTMANOVEJ V KONTEXTE SÚVEKÝCH HRADÍSK KULTÚRNEHO
KOMPLEXU JUHOVÝCHODNÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ S ROVNAKÝM
A PODOBNÝM TOPONYMOM
PAGAN CASTLE AT KOTMANOVÁ IN THE CONTEXT OF CONTEMPORALY HILL-FORTS
OF THE CULTURAL COMPLEX OF THE SOUTHEASTERN URNFIELDS WITH SAME
AND SIMILAR TOPONYM
- 139 **ILON GÁBOR**
EIN SPÄTBRONZEZEITLICHER TRACHT-DEPOT AUS DER GEMARKUNG VON MÉNFŐCSANAK
(NORDWEST-TRANSDANUBIEN)
DEPOT SÚČASŤI KROJA Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z KATASTRA OBCE MÉNFŐCSANAK
(SEVEROZÁPADNÉ ZADUNAJSKO)
- 155 **LADISLAV VELIAČIK**
DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY
ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGEFÄSSE

- 167 **TIBERIUS BADER**
LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN
(PRÄHISTORISCHE LANZENSPITZEN IN DER IKONOGRAPHIE)
HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO
(PRAVEKÉ HROTY KOPIJÍ V IKONOGRAFII)
- 183 **ONDREJ OŽDÁNI**
BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM
A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM
- 187 **TOMÁŠ ZACHAR**
BEMERKUNGEN ZUR REKONSTRUKTION EINES JUNGBRONZEZEITLICHES SCHILDES
AUS ZVOLEN – BALKÁN
POZNÁMKY K REKONŠTRUKCII ŠTÍTU Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ
ZO ZVOLENA-BALKÁNU
- 199 **ŠEFČÁKOVÁ ALENA**
PRAVEKÉ RITUÁLNE MASKY Z EUDSKÝCH LEBIEK:
NÁLEZ Z BRATISLAVY-DEVÍNA NA SLOVENSKU
URZEITLICHE RITUELLE MASKEN AUS MENSCHLICHEN SCHÄDELN:
FUND AUS BRATISLAVA-DEVÍN (SLOWAKEI)
- 211 **RADOSLAV ČAMBAL**
ŽELEZNÉ PREDMETY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ A STARŠEJ DOBY ŽELEZNEJ
Z ČVIRIGOVCA
EISERNE GEGENSTÄNDE AUS DER SPÄTEN BRONZEZEIT UND DER ÄLTEREN EISENZEIT
AUS ČVIRIGOVEC
- 221 **JÚLIUS VAVÁK**
LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE
(K OTÁZKE VÝSKYTU SPŇN S PRIEČNOU LIŠTOU)
KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR
- 229 **EVA ĎURKOVIČOVÁ**
TOPOGRAFICKÉ POZNATKY O MIKROREGIÓNOCH V OKOLÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY A ŠOPRONE
V STARŠEJ DOBE ŽELEZNEJ
TOPOGRAPHISCHE ERKENNTNISSE AUS DEN MIKROREGIONEN IN DER UMGEBUNG
DES HEUTIGEN BRATISLAVA UND SOPRON IN DER ÄLTEREN EISENZEIT
- 255 **GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK**
DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ V HORNOM POŽITAVÍ
ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA
- 275 **VLADIMÍR TURČAN**
ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY
ANTRHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA
- 281 **IGOR BAZOVSKÝ**
RÍMSKA DOLABRA VYBAGROVANÁ Z DUNAJA
RÖMISCHE DOLABRAE AUS DER DONAU
- 285 **KATARÍNA HARMADYOVÁ**
VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA V BRATISLAVE-DEVÍNE
AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUZES IN BRATISLAVA-DEVÍN
- 294 SKRATKY PERIODÍK A EDÍCIÍ

BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK

JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ

1952

1. E. Molnár: A magyar társadalom története az öskortól az Árpádkorig. Budapest 1949. Arch. Rozhledy 4, 1952, 78 (rec.).

1953

2. L. Barkóczi: Brigetio. Budapest 1951. Arch. Rozhledy 5, 1953, 105-106 (rec.).

1954

3. Výskum halštatskej a halštatsko-laténskej osady v Seredi. Arch. Rozhledy 6, 1954, 306-311, 416, 425.

1955

4. Osada z doby železnej. PaS 4, 1955, 423-424.

5. Kostoná industria z mladohalštatskej osady pri Seredi. Arch. Rozhledy 7, 1955, 447-449, 470, 559, 564.

6. Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-194.

7. France Staré: Ilirské nájdy železnej doby v Ljubljani. Eubfana 1954. Slov. Arch. 3, 1955, 324-325 (rec.).

1956

8. Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.

9. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v mladšej dobe halštatskej. Referáty. Liblice 1956, 47-50. Rotaprint.

1957

10. Halštatsko-laténske osídlenie Mačianskych vrškov pri Seredi. Arch. Rozhledy 9, 1957, 484, 795, 801-806.

11. Záchraný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Arch. 5, 1957, 271-306. (spoluautor T. Kolník)

12. Skýtsko-halštatská chata v Dvoroch nad Žitavou. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 78-81.

1958

13. Výskum na pieskovisku v Hurbanove. Arch. Rozhledy 10, 1958, 481-487, 497-498.

14. Stredoveké chaty v Chotíne. Slov. Arch. 6, 1958, 223-235. (spoluautor E. Rejholec)

15. Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 6, 1958, 361-379.

1959

16. Neolitické nálezy v Kopčanoch, okres Michalovce. Arch. Rozhledy 11, 1959, 785-787, 806, 810. (spoluautor J. Vízdal)

17. Nález polozemnice v Horných Lefantovciach. Arch. Rozhledy 11, 1959, s. 495-496, 509, 513-522.

18. Ružicové spony zo Slovenska. Slov. Arch. 7, 1959, 328-362.

19. Žiarové pohrebisko z mladšej doby bronzovej v Chotíne. Dějiny a současnost 4, 1959, 36-37.

20. Neznáme poklady Považia. PaS. 8, 1959, č. 23, 24-26. (spoluautor T. Kolník)

21. Halštatsko-laténske osídlenie „Hrádku“ v Michalovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 177-180.

22. Mladohalštatská zemnica v Bučanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 146-147.

23. K otázke vzniku a vývoja velatickej kultúry na juhozápadnom Slovensku. Referáty. Liblice 1959, II. časť, 47-56.

24. Nález mladohalštatskej mohyly v Malej nad Hronom, okres Štúrovo. Arch. Rozhledy 11, 1959, 796-800, 810-811, 817-818.

25. Nové nálezy z „Hradíšť“ pri Pobedime. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 153-156. (spoluautorka D. Bialeková)

26. Pokračovanie výskumu v Očkove. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 180-183. (spoluautor T. Kolník)

27. Čachtice v praveku (Súpis archeologickej zbierky v Čachticiach). Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 87-114. (spoluautor T. Kolník)

1960

28. Loďkovité spony z Abrahámu na Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 330-336, 348.

29. K problematike mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 408-427.

30. Stephan Foltini: Velemszentvid ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa. Slov. Arch. 8, 1960, 286-288 (rec.).

31. Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Slov. Arch. 8, 1960, 60-124. (spoluautor A. Točík)

1961

32. Velatická mohyla v Očkove (Príspevok k problematike pohrebného rítu stredodunajskej kultúrnej oblasti v mladšej dobe bronzovej). Referáty. Liblice 1961, 25.

33. Patriarchálne rodové zriadenie. In: Dejiny Slovenska I. Bratislava 1961, 40-50. (spoluautor A. Točík)

34. Hlinená cista z Abrahámu. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 241-243.

35. Ďalšie hrobové nálezy zo Serede. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 243-244.

36. Tisícročné šperky. PaS 10, 1961, č. 17, 26-27.

1962

37. Das Velatice-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov. Slov. Arch. 10, 1962, 5-96.
38. Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 113-139.
39. Život a umenie doby železnej na Slovensku. Bratislava 1962. (spoluautori M. Novotná a B. Benadík)
40. Turci pri Nových Zámkoch. PaS 11, 1962, č. 19. (spoluautor T. Kolník)
41. Nepísaná história. PaS 11, 1962, č. 22, 7-11.
42. Za prejavmi monumentálnej architektúry na Slovensku. Krásy Slovenska 39, 1962, 310-311.
43. Kniežacie mohyly na Slovensku. Svet vedy 9, 1962, 607-611.
44. Čakanské pohrebisko v Marcelovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 99-108.
45. Hlinený mesiacovitý idol z Križovian nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 100-116.
46. Nový bronzový meč typu Riegeesee zo Slovenska. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 117-118.
47. Bronzový halštatský meč z Trakovíc. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 119-122.
48. Nový hromadný nález pazúrikových čepelí na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 263-265.
49. Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 27-57.
50. Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, s. 58-64.
51. Chata zo staršej doby železnej v Križovianoch nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 65-76.
52. Starší nález bronzového noža z Banky. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 119-120.
53. Nález hrivien v Rastislaviciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 121-124.
54. Velaticko-baierdorfská mohyla v Očkove pri Piešťanoch. Arch. Rozhledy 14, 1962, 327-328, 336-340, 369.
55. Müller-Karpe, H: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen I, II. Berlin 1959. Slov. Arch. 10, 1962, 477-480 (rec.).

1963

56. K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej kotline. Slov. Arch. 11, 1963, 269-338.
57. K problematike mladšej doby bronzovej na Slovensku. Referáty. Liblice 1963, I. časť, 88-94. (spoluautorka Z. Pivovarová)
58. Zlato v našom praveku. PaS 12, 1963, č. 17, 36-39.
59. Kromer, K.: Brezje. Halštatske mogile z Brezij pri Trebelnem. Ljubljana 1959. Slov. Arch. 11, 1963, 261-262 (rec.).

1964

60. Význam severných „popolnicových“ polí pre vnútrokarpatský vývoj. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 163-184.
61. Na návšteve v pravekom dome. PaS 13, 1964, č. 19, 35-39.

1965

62. Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 35-85.
63. Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
64. Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Arch. Rozhledy 17, 1965, 338-342.
65. „Čínsky múr“ na Slovensku. Krásy Slovenska 42, 1965, 88-89.
66. Kto zakopal poklad? PaS 14, 1965, č. 1, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
67. Nálunk is találtk szoliduszokat. Természet és társadalom 5, 1965, č. 2, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
68. Húni – Attila – Slovensko. Svet vedy 12, 1965, č. 2, 69-73.

1966

69. Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z doby rímskej v Očkove. Bratislava – Trenčín 1966. (spoluautor T. Kolník)
70. Stredná doba bronzová. Mladšia doba bronzová. Staršia doba železná. In.: Pravek východného Slovenska. Malá monografia východného Slovenska VIII/1, Košice 1966, 112-147.
71. Mohyla čakanskej kultúry v Kolte. Slov. Arch. 14, 1966, 357-396.
72. La Slovaquie pendant le bronze récent et le premier âge du fer. Investigation archéologiques en Tschécoslovaquie. Prague 1966, 277-280.
73. Praveké zbrane na území Slovenska. Svet vedy 15, 1966, č. 6, 334-340.
74. Armas prehistoricas en Eslovaquia. Panorama de la ciencia. Bohemia, Habana, December 1966.

1967

75. Archeologická prírodná rezervácia v Očkove, okr. Trenčín. Múzeum (Bratislava) 12-4, 1967, 15-19.
76. Diskrétnosti. Rozlet 4, 1967, č. 1, 26.

1968

77. K problematike východného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 62, Hist. 8, 1968, 3-43.
78. Príspevok k problematike výzbroje a výstroja bojovníkov v mladšej dobe bronzovej. Múzeum (Bratislava) 13-4, 1968, 252-255.
79. Na úsvite našich dejín. PaS 17, 1968, č. 1, 6-10.

1969

80. Maďarsko-slovenský archeologický slovník. Vysokoškolské učebné texty. Bratislava 1969 (rotaprint).
81. Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zbor. SNM 63, Hist. 9, 3-51.
82. Kultový život a jeho hmotné prejavy v mladšej dobe bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 14-3, 1969, 141-144.
83. Archeológia a hračky. PaS 18, 1969, č. 19, 44-48.

1970

84. Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 1970, 25-83.
85. Predbežné výsledky výskumu keltského oppida v Plaveckom Podhradí. Arch. Rozhledy 22, 1970, 544-555.
86. Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. 49. Ber. RKG 1968, Berlin 1970, 41-61.
87. Pohrebný rítus v mladšej dobe bronzovej vo svetle nových archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava) 15-2, 1970, 95-97.

1971

88. Spindlersfeldské spony na Slovensku. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 25-47. (spoluautor B. Chropovský)
89. Kultový nález na hradisku z mladšej doby bronzovej v Plaveckom Podhradí. Musaica 11, 1971, 31-40.
90. Čakanská kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 13, 1971, č. 5, 79-90.
91. Keltské oppidum Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 49-63.
92. Keltische oppidum Pohanská bei Plavecké Podhradie. Arch. Rozhledy 23, 1971, 325.

1972

93. Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek. Zbor. SNM 66, Hist. 12, 1972, 5-34.
94. Velatická kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 14, 1972, č. 1-2, 1-28.
95. Výstava „Umenie starých Čibčov na Bratislavskom hrade.“ Múzeum (Bratislava) 17-4, 1972, 258-259.

1973

96. Hlinené prاسleny na keltskom opide Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 67, Hist. 13, 1973, 31-60.

1974

97. Jama z mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Nitre. Zbor. SNM 68, Hist. 14, 1974, 33-44.
98. K významu mohýl z mladšej doby bronzovej v pravekom vývoji Slovenska. Slov. Arch. 22, 1974, 78-81.
99. Výskum Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v rokoch 1972-1973 v Palárikove. Múzeum (Bratislava) 19-1, 1974, 41-44.

1975

100. K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
101. Kultový objekt a hroby z doby laténskej v Palárikove. Slov. Arch. 23, 1975, 283-332. (spoluautor L. Zachar)
102. K výskumu mohýl mladšej doby bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 20-4, 1975, 230-234.
103. Výskum mohýl z mladšej doby bronzovej v Dedínke. AVANS 1974/1975, 72-73.
104. Ein Grabhügel der Čaka-Kultur von Dedinka. Jahresber. Inst. Vorgesch. Frankfurt a. M. 1975, 57-59.
105. Mohyly na Slovensku. Smena na nedeľu 10, 1975, č. 44, 4; č. 45, 4.
106. Zločinnosť v našom praveku. Bezpečnosť. Ústredný časopis federálneho ministerstva vnútra. Ročník 29-18, 1975, 3, 6.

1976

107. Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1976.
108. Dve nové mohyly z mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 28, 1976, 369-373.
109. Neolitické osídlenie v Palárikove. AVANS 1975/1976, 175-176.
110. Slovanské pohrebisko v Tvrdošovciach. AVANS 1975/1976, 176-177.

1977

111. Premlčané zločiny. Smena na nedeľu 12, 1977, č. 35, 4; č. 36, 4.
112. Výskum slovanského pohrebiska v Tvrdošovciach. Múzeum (Bratislava) 22-1, 1977, 60.

1978

113. Mladšia doba bronzová a staršia doba železná. In: Slovensko, Dejiny. Bratislava 1978, 78-102.
114. Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach. Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 83-121. (spoluautorka L. Kraskovská)
115. Jungbronzezeitliche Hügelgräber in der Südwestslowakei. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 10, Wien, 1978, 44-46.
116. Výskumy mohýl z mladšej doby bronzovej vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1977/1978, 189-192.

1979

117. Mohyla z mladšej doby bronzovej a kostrové pohrebisko z 11. storočia v Čápure. Slov. Arch. 28, 1979, 87-124. (spoluautor A. Točík)
118. Hlinené klenotnice. Elektron 1979, č. 9, 41-44.
119. Bez úsmevu zvečnená. Slovenka 31, 1979, č. 26, 14-15.

120. Kult slnka pod Tatrami. PaS 28, 1979, č. 11, 52-56.
121. Napkultusz a Tatra alatt. Természet és társadalom 19-6, 1979, 44-48.
122. Príspevok k rozboru keramiky na pohrebiskách z mladšej doby bronzovej. Zbor. SNM 73, Hist. 19, 1979, 13-20.
- 1980
123. Praveké umenie na Slovensku. Bratislava 1980.
124. Prähistorische Kunst in der Slowakei. Bratislava 1980.
125. Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1978/1980, 203-206.
126. Zisťovací výskum v Bratislave-Karlovej Vsi. AVANS 1979/1980, 159-160.
127. Zisťovací výskum v Hradišti pod Vrátnom. AVANS 1979/1980,
128. Slovenská Iliada. PaS 29-21, 1980, 52-57.
- 1981
129. Začiatky hlinenej plastiky na Slovensku. ARS 77, 10-20.
130. Zisťovací archeologický výskum v Dedinke. AVANS 1980/1981, 218-219.
131. A szlovák Iliász. In: Természet és társadalom, 21-1, 42-47.
- 1982
132. Hromadný nález sitnianskeho typu z Očovej, okr. Zvolen. Zbor. SNM 76, Hist. 22, 19-27.
133. Zisťovací výskum opevnenej osady čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1981/1982, 217-218.
- 1983
134. Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava. (spoluautor E. Studeníková)
135. Mohyla čačianskej kultúry v Dedinke, okres Nové Zámky. Zbor. SNM 77, Hist. 23, 31-61.
136. Postavenie eponymnej mohyly v Čake vo svetle nových poznatkov o výskume mohýl. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 79-85.
137. Príspevok k vystihnútiu niektorých sídliskových zákonitostí v mladšej dobe bronzovej. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E-28, 291-298.
138. Doplnovací výskum mohyly v Šuranoch. AVANS 1982/1983, 195.
139. Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1982/1983, 73.
140. Nález podkovy v Bratislave. AVANS 1982/1983, 196-197.
141. Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke. AVANS 1982/1983, 197-198.
142. Praveké ostrovné osady v Bielovciach. AVANS 1982/1983, 198.
- 1984
143. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (II). Zbor. SNM 78, Hist. 24, 27-46.
144. Bronzový diadém z Dedinky, okres Nové Zámky. Zborník prác Ludmily Kraskovskej k životnému jubileu. Bratislava, 39-47.
145. Ďalší rok výskumu v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1983/1984, 173-174.
146. Významný mladopaleolitický nález v Salke. AVANS 1983/1984, 175.
- 1985
147. Posledný rok výskumu na opevnenej výšinej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1984/1985, 184-188.
148. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (III). Zbor. SNM 79, Hist. 25, 37-50.
- 1986
149. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (IV). Zbor. SNM 80. Hist. 26, 69-106.
150. Sonda do praveku (Praveká dedina pod Vysokými Tatrami). Ozveny histórie – Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 12-2.
151. Novotný B. a kol.: Encyklopédia archeológie, Bratislava 1986, 20 hesiel.
- 1987
152. Výskum velatického hradiska v Marianke. AVANS 1986/1987, 84.
153. Praveké hradisko v Malých Karpatoch. Krásy Slovenska.
154. Z muzeálnych zbierok. Nástenný kalendár na rok 1987.
155. Kult vody. PaS 36, 33-36.
156. A víz oskori kultusza. Természet és társadalom 27, 59-63.
- 1988
157. Druhý rok výskumu v Marianke. AVANS 1987/1988, 107.
158. K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 11-25.
- 1989
159. Neskoroeolitická mohyla v Šuranoch, okr. Nové Zámky, Arch. Rozhľedy, 41, 368-378. (spoluautorka M. Novotná)
160. Očkov – archeologická prírodná rezervácia. Osvetová práca, 8, 37-38.
161. Plavecké Podhradie - vrch Pohanská. Osvetová práca, 12, 35-36.
162. Zlato z praveku Slovenska. PaS 12, 56-58.
163. Dórovia na Slovensku? Nedeľná Pravda, 15. 9. 1989.

1990

- 164. Výskum protitureckej opevnenej polohy v Palárikove. Zbor. SNM. 84, Hist. 30, 85-105.
- 165. Mladopaleolitické sídlisko v Salke. Arch.Rozhledy 42, 13-21. (spoluautor J. Hromada)
- 166. Mohyly z mladšej doby bronzovej na Slovensku. Sprievodca po výstave. Bratislava.
- 167. Ďalší rok výskumu v Marianke. AVANS 1988/1990, 134-135.
- 168. Dedinka - nálezisko svetového významu. In: Osvetová práca 14, 36-37.
- 169. Mohyla v Čake a čakanská kultúra. In: Osvetová práca 14.
- 170. Ženský odev v mladšej dobe bronzovej vo svetle archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava), 35-4, 19-23.
- 171. Pyramídy na Slovensku. Kam v Bratislave 8, 28-29.

1991

- 172. Doc.Dr. Mária Novotná, DrSc. jubiluje. Múzeum (Bratislava) 36-3, 73.
- 173. Životné jubileum PhDr. Magdy Pichlerovej, CSc. Múzeum (Bratislava) 36-4, 73-74.
- 174. Výskumu v Mariánke. AVANS 1988/1991, 78-79.

1992

- 175. Osada čakanskej kultúry v Dedinke. Siedlung der Čaka-Kultur in Dedinka, Bezirk Nové Zámky. Zbor. SNM 86, Arch. 2, 45-66.
- 176. Počiatky starovekých Olympijských hier. The Beginnings of the Ancient Olympic Games. Pamiatky a múzeá 1992-4, 4-5.
- 177. Pokračovanie výskumu v Marianke. AVANS 1989, 86.

1993

- 178. Nález pozlátenej hlinenej nádoby v očkovskej mohyle. Fund eines vergoldeten Tongefäßes aus einem Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 21-28.
- 179. Polozemnica na Mačianskych vrškoch pri Seredi. Junghallstattzeitliche Hütte von Mačianske vršky bei Sered'. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 29-31.
- 180. Ženský hrob v Dedinke. Woman's Grave at Dedinka. Pamiatky a múzeá 1993-3, 4-5.
- 181. Bronzom kované dejiny. Bratislava.
- 182. Výstavy stredovekých kachlíc. Múzeum (Bratislava) 38-4, 40-41.
- 183. Výstava Ej, kade ja chodieval... Múzeum (Bratislava) 33-3, 42.
- 184. Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove. AVANS 1992/1993, 105-106.

1994

- 185. Velatická mohyla v Očkove. Das Velatice Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 88, Arch. 4, 17-24.
- 186. Výstava Poklady Pohanskej. Múzeum (Bratislava) 39-3, 34.
- 187. Turci na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 39-4, 29-30.

1996

- 188. Železný nôž z Marianky. Das eiserne Messer aus Marianka. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 43-56.
- 189. Venované PhDr. Levovi Zacharovi. Zbor. SNM 90, Arch 6, 5. (spoluautorka B. Egyházy-Jurovská)

1999

- 190. Nález hlinenej vtáčej loďky v Dvorníkoch-Posádke. I. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka I. Zbor. SNM 93, Arch. 9, 29-54.

2000

- 191. Počiatky osídlenia devínskeho hradiska v mladšej dobe bronzovej. Slov. Arch. 48, 2000, 37-86. (spoluautorka V. Plachá)
- 192. Nález hlinenej vtáčej loďky v Dvorníkoch-Posádke II. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka II. Zbor. SNM 94, Arch. 10, 29-60.
- 193. Devínske hradisko – kultové centrum v praveku. Die Burgstätte Devín – ein prähistorisches Kultzentrum. Bratislava. Spisy MM XII, 21-36. (spoluautorka V. Plachá)
- 194. Doklady pravekého bojovníctva na Devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-1, 4-7.
- 195. Nález polotovaru kultovej masky z ľudskej lebky z Devína. Múzeum (Bratislava), 46-2, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
- 196. Praveký odev vo svetle nálezov na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-3, 1-6. (spoluautorka V. Plachá)
- 197. Nález hlinenej hlavičky koňa. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. (Bratislava) 46-4, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)

2001

- 198. Nález hlinenej vtáčej loďky v Dvorníkoch-Posádke. III. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka III. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 9-72.
- 199. Výnimočný archeologický nález na devínskom hradisku – bronzový diadém. Múzeum (Bratislava) 47-1, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 200. Kostoná industria v praveku na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 47-2, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 201. 10 rokov Zborníka SNM Archeológia. In: Múzeum (Bratislava) 47-4, 41.
- 202. Bronziarstvo v praveku na devínskom hrade. Bratislava. Spisy MM XIII, 45-56. (spoluautorka V. Plachá)
- 203. Výstava Pamätník plynúceho času. Múzeum (Bratislava) 47-2, 38.

2002

204. Príspevok ku kultu doby bronzovej I. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit I. Zbor. SNM 96, Arch. 12, 7-16.
205. Akropola devínskeho hradiska po zániku starobronzovej civilizácie. Múzeum (Bratislava) 48-3, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
206. Velatické opevnenie devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 48-4, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
207. Der Bronzehortfund aus Bratislava-Rusovce. Anodos 2/2002, 277-294. (spoluautori J. Schmidtová; P. Baxa)
208. Zásobnicová jama z mladšej bronzovej doby na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XIV, 7-14. (spoluautorka V. Plachá)
209. Slncový kôň z Devína. Historická revue 13-4, 2002 26-27. (spoluautorka V. Plachá)

2003

210. Príspevok ku kultu doby bronzovej II. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit II. Zbor. SNM 97, Arch. 13, 35-92.
211. K bojovníckemu výstroju z doby bronzovej v Karpatskej kotline. Musica XXIV, 15-37.
212. Kultový objekt z mladšej doby bronzovej na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XV, 9-18. (spoluautorka V. Plachá)
213. Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum (Bratislava) 49-1, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
214. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 49-2, 1-4. (spoluautorka K. Harmadyová)
215. Další nález kultového rázu z Devína. Múzeum (Bratislava) 49-3, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
216. Kultová šálka z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 49-4, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)

2004

217. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990. Dem Andenken von Lev Zachar. Zbor. SNM 98, Arch. 14, 43-66. (spoluautorka K. Tomčíková)
218. Prilba alebo kultový závesok? Zvláštny nález z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 50-1, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
219. Starobronzová kultová obeta na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 50-2, 1-2. (spoluautorka K. Harmadyová)
220. Devín v praveku. Malá vlastivedná knižnica. Komárno. (spoluautorka V. Plachá)

2005

221. Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85-122.

2006

222. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí roku 1990 – 2. časť. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990 – 2. Teil. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 73-106. (spoluautorka K. Tomčíková)

LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN Prähistorische Lanzenspitzen in der Ikonographie¹

TIBERIUS BADER

Keywords: *Depiction of spearheads, Northern and South-western Europe, cave near Nucu, Romania*

Abstract: *Depiction of spearheads in a cave near Nucu, Romania. Numerous depictions of javelins and spears are found in the area of northern Europe, northern Italy and the Iberian peninsula. For a long time, we were unaware that there was another area in Europe with an occurrence of similar prehistoric rock depictions. The cave named "Fundu Peșterii" lies in the valley of the river Bălăneasa in the south-western part of the Carpathians near the village of Nucu, in the municipality of Bozioru in the Buzău district. On the southern and northern sides of this cave, depictions of spears, javelins, daggers and arrows have been revealed. The depictions from the Nucu cave have no parallel in Romania or in neighbouring countries. While rock depictions in northern and south-western Europe depict complete spears, javelins and arrows with shafts, only the heads are depicted in the Nucu cave.*

Altbekannt sind die Darstellungen der Lanzen und Speeren in der mykenischen und minoischen Welt. Auf Fresken (Knossos, Akrotiri, Pylos, Mykene), Vasen (Mykene, Tiryns), Siegeln (Traganes), weniger auf Stelen (Mykene) finden wir die Lanzen und Speere in ihren Funktionen dargestellt (Tarot 2000, 40-49, Abb. 11-31 und Vonhoff 2008, Taf. 11-37). Solche Darstellungen für Lanzen und Speere auf Stelen oder Vasen haben wir in unserem Arbeitsgebiet, in Rumänien, leider nicht. Andere wichtige Quellengruppen für die ikonographischen Darstellungen bieten die Höhlenmalerei und in Steine eingeritzte Bilder, sowohl im Freien als auch in Höhlen. In Europa sind solche Szenen im Norden, Deutschland, Schweden, im Süden, in Italien Valca Monica und auf der Iberischen Halbinsel bekannt.

Wir erwähnen hier einige Lanzendarstellungen aus Nordeuropa. In Fiskeby, Östergötland, Schweden auf einem Schiff stehen zwei Männer, als Brüderpaar, oder Zwillingspaar mit je einer waagrecht gehaltenen Lanze, die nach E. Sprockhoff „schon durch ihre Übergröße an die Darstellung von Göttern und Heroen auf griechischen Schiffen erinnern“ (Sprockhoff 1954, 88 Abb. 23,18).

Andere Lanzendarstellungen im Norden, finden wir in Tegneby, Bohuslän, Schweden, ein Reiter mit Lanze und Schild (Capelle 1985, 27 ff. Abb. 15).

In den nordischen Darstellungen stehen unter den Waffendarstellungen die Speere als Wurf Waffen, bzw. Lanzen als Stoßwaffen an der zweiten Stelle. Sie zeigen überzeugend, dass sie sehr lange, sogar mehr als mannshohe Schäfte hatten. Dazu ein Beispiel: das Bild auf einem Felsen bei Tuna in Uppland, Schweden, die neuen Speere sind schräg nach unten gerichtet im Flug dargestellt (Capelle 1974, 21 Abb. 6; Capelle 1985, 28 Abb.17; Capelle 2008, 63, Abb. 49). Sollte hier nicht ein wiederholter Wurf sondern Gleichzeitigkeit gemeint sein, dann müssen Speerwerfer in kleinen Kontingenten angetreten sein, meinte Capelle (Capelle 2008, 63). Ein anderes Beispiel: Eine überdimensionierte, mit 225 cm Länge Figur mit Phallus, Kopfputz und über dem Kopf eine noch längere unten gerichtete Lanze, beherrscht die Felsen von Tanum, Bohuslän (Capelle 2008, 38 Abb. 21; Ekdahl 2012, 26 Abb. 9 oben). Eine andere Lanzendarstellung zeigt einen Mann in der Position als er bereit ist den Speer weg zu werfen (Bertilson 1989, 129 Abb. 6).

Die Jagd und die Töten von Tieren z. B. in Fanggruben kann man ohne Lanzen nicht vorstellen, wie die Jagdszenen auf den Felsen in Tanum, Bohuslän abgebildet sind, bzw. zeigen (Ekdahl 2012, 23 Abb. 8). Sensationell sind die im Jahr 2010 entdeckten Felsbilder mit Lanzen bewaffneten Männern in Brastad, Bohuslän. Eine Szene zeigt, wie ein Mann mit seiner Lanze einen Gegner, der auch bewaffnet ist, tötet (Ekdahl 2012, 27 Abb. 9 unten).

M. P. Malmer klassifizierte die Lanzen- bzw. die Speerspitzen in zwei Gruppen, allein stehende (S2) oder mit menschlicher Figur (S3) (Malmer 1981 Abb. 5,7 (Wismar); Abb. 18,3 (S2, Tuna in Bälänge, Uppland); Abb. 18,4 (S3, Leonardsbery, Östergötland); Abb. 23,13 –E1a367, mit Pferd, (Tegneby, Bohuslän); Malmer 1989, 94 f. Abb. 4,3,4. Was die Technik der verschiedenen Darstellungen der nordischen Felsbildern betrifft, ist bei allen entweder die gesamte Fläche des Motivs ausgeschlagen oder es sind nur die Umrisse des Bildes fast immer nur wenige Millimeter, allgemein bis 1 cm in die Gesteinsoberfläche mit einem scharfen Gerät, wohl Metallmeißel eingeritzt bzw. eingeschlagen worden (Capelle 1974, 14 f.). - Weiterführende Literatur für die nordischen Felsbilder: Behn 1962; Behn 1980; Almgren 1934; Almgren 1980; Althin 1945; Capelle, 1972; Capelle 1984; Capelle 2008; Ekdahl 2012).

Die Felsbilderdarstellungen in den Höhlen in Südwesteuropa, Frankreich, Italien, auf der Iberischen Halbinsel sind in der Fachliteratur gut bekannt, deswegen verzichten wir hier auf ihre Wiederholung. Die Lanzendarstellungen kommen häufig vor, aber fast nie nur die Lanzenspitze, sondern immer zusammen mit dem Stiel. Wie in Nordeuropa ist die Lanze mit langem Stiel, alleinstehend seltener, häufig aber mit Mann dargestellt, der die Lanze in der Hand schräg nach unten oder nach oben hält (Abb. 1A) (Anati 1960a Abb. 15, 22-35). Oft kommt auch vor, dass ein auf einem Pferd reitender Mann die Lanze in der Hand, waagrecht oder schräg nach oben hält (Abb. 1B) (Anati 1960a Abb. 15,60.61). Lanzendarstellungen zeigen auch Jagdszenen (Abb. 1C) (Anati 1960a, Abb. 32,1-4.10-12), Kampfszenen (Abb. 2A) (Anati

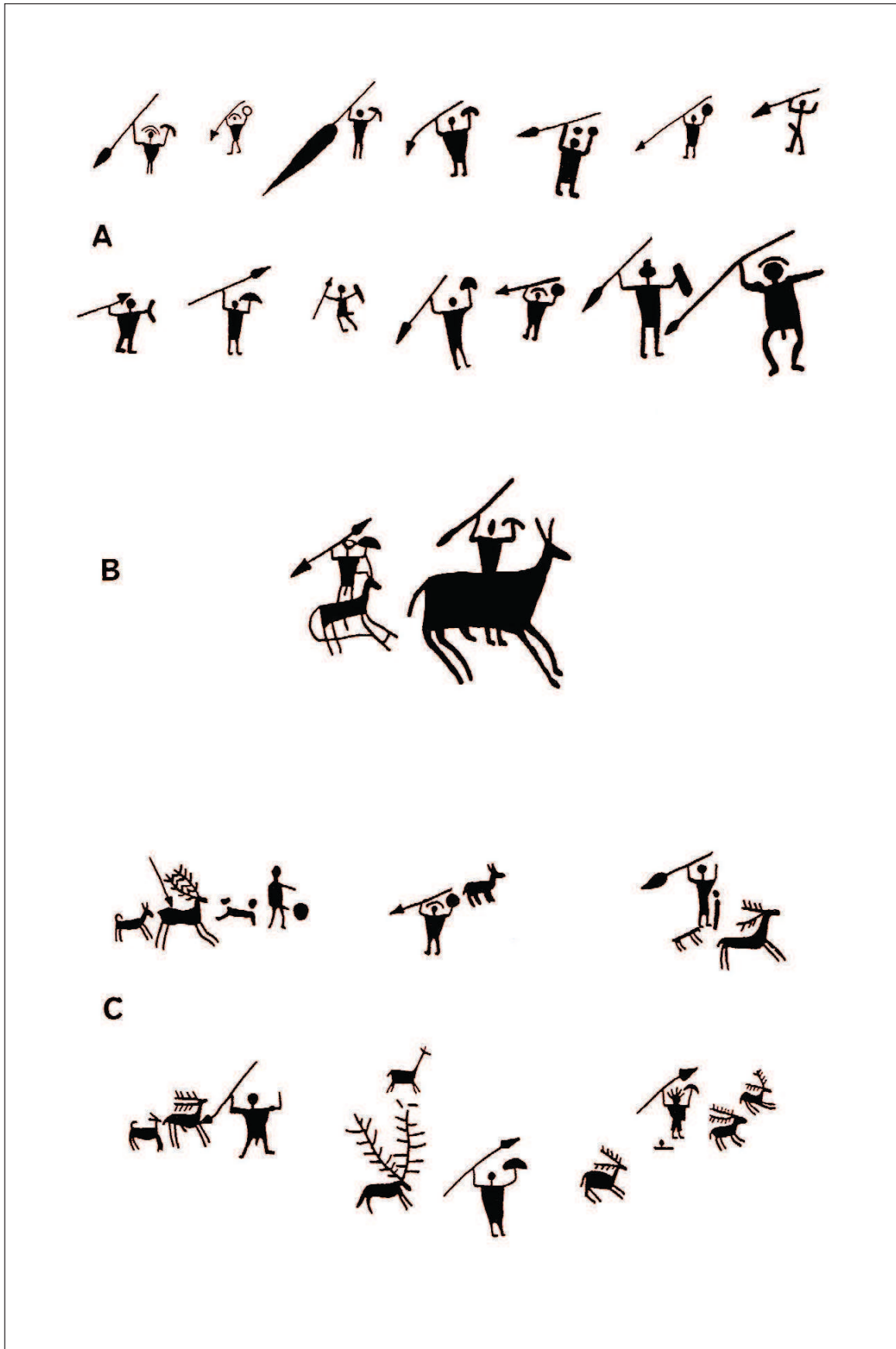

Abb. 1 Lanzendarstellungen auf dem Felsen von Naquane: A Mann mit Lanze, B Mann auf dem Pferd mit Lanze, C Jagdszenen mit Lanze.
 Obr. 1 Vyobrazenie kopijí na skale v Naquane: A muž s kopijou, B muž na koni s kopijou, C lovecké scény s kopijou.

Abb. 2 Lanzendarstellungen auf dem Felsen von Naquane: A Kampfszene mit Lanze, B Prozession mit Lanzen.
 Obr. 2 Vyobrazenie kopijí na skale v Naquane: A bojová scéna s kopijou, B sprievod s kopijou.

A

B

Abb. 3 Lanzendarstellungen auf dem Felsen von Naquane: A Lanzenspitze in Folioform, B dreieckförmige Lanzenspitze.
Obr. 3 Vyobrazenie kopijí na skale v Naquane: A hrot kopije v tvare listu, B hrot kopije trojuholníkovitého tvaru.

1960a, Abb. 33-35), magische Szenen, Prozessionen (Abb. 2B) (Anati 1960a, Abb. 37-41). In Naquane kommen zwei Lanzenspitzen typen vor: einer mit lorbeerblattförmigen (Abb. 3A), der andere mit dreieckigem Blatt (Abb. 3B) (Anati 1960a, Taf. 13.21.24.26.32). Dazu bringt Anati als Vergleichsstücke archäologische Funde von Anconne, grotte Azzolina (Anati 1960a, Taf. 50). Hochinteressant ist eine magische Darstellung: Pferd mit Mann und in der Hand des Kriegers eine Lanze mit doppelten Spitzen, eine ist dreieckig, die andere hat Folioform (Abb. 4) (Anati 1960a Taf. 26). Einige wichtige bibliographische Hinweise: Anati 1960, Lanzendarstellungen: 40 Abb. 6, 34xXY Nr. 26; 50 Abb. 9.10; 98 Abb. 25.26; 183 Abb. 76 a; Abb. 97; Anati 1960a, 15 Abb. 6, 17 Abb. 7, Abb. 9.10 als Beilagen, „Superposition“ der Lanzen: 22 Nr. 3, 23 Nr. 18, 25 Nr. 33, Abb. 11 Nr. Z/38, Abb. 15, 22-35.16,3-5.49.59; Anati 1968; Anati 1972, Lanzendarstellungen: 23 Abb. 14; Abb. 18.19, als Beilagen; Anati 1972a, nur Dolche; Anati 1975, Lanzendarstellungen: 35 Abb. 24.25, 36 Tipologia dell'arte Camuna, Lanzen: A III Nr. 8.10 D I 8, 91 Abb. 78, 115 Abb. 105; Anati 1978; Benoit 1955/1969, keine Lanzendarstellungen; Rodrigue 1999; Romain 1991; Brandherm 2003, 444-451, Dolche, Stabdolche; García Alén/ Peña Santos 1980; Peña Santos 1984; Peña Santos/Vazquez Varela 1979; Weiss 2003; Caminos 2008; Balbín Behrmann/Bueno Ramirez/González Antón/Arco Aguilar <Hrsg.> 2009.

Bis in letzter Zeit wurde in der Fachliteratur, außer ein/zwei „versteckten“ Artikeln nicht bekannt, dass außer der genannten großen Regionen Europas mit Felsbildern, wie Nordeuropa, Norditalien, Iberische Halbinsel noch ein Gebiet in Europa gibt wo solche prähistorische Bilder vorkommen.

In der südöstlichen Ecke der Karpaten, im Becken des kleinen Flusses Bălăneasa, ein Nebenfluss von Buzău befinden sich mehrere kleinere oder größere Höhlen, die schon seit der zweiten Hälfte des 19. Jh. die Aufmerksamkeit der Forscher u. a. Alexandru Odobescu erweckt haben. Davon hat eine, mit dem Name „Fundu Peșterii“ oder „Peștera“/Höhle, für die Vorgeschichte besondere Bedeutung. Sie befindet sich etwa 35 km nordwestlich der Stadt Buzău, in den äußeren Ostkarpaten im Karpatenknie, am südlichen Abhang des Gipfels „Crucea Spătarului“/Kreuz von Spătaru, 150 m von „Stânca lui Dionisie“/Felsen von Dionisie, in der Gemarkung des Dorfes Nucu, Gde. Bozioru, Bez. Buzău (Abb. 5) (Häck, 2012, 45 ff.). Der Eingang in die Höhle ist in Richtung Osten (Abb. 6a), am Fuß befinden sich zwei Quellen mit gutem Trinkwasser. Die Höhle ist im Plan dreieckig (Abb. 7a), im Querschnitt senkrecht mehr rhombisch mit gewölbten Seiten (Abb. 6b, 7b). Sie hat keine Decke. Der Boden hat gewöhnliche Erde. L. (horizontal) 6,18 m, Br. beim Eingang 1,50 m, Br. (Maximum), 1,70 m, H. (beim Eingang) 2,10 m, H. (Maximum) 4,60 m (Sîrbu/Matei 2012, 103). Auf den beiden Seiten der Höhle befinden sich verschiedene Bilder ausgeführt in der Einschnitt-Technik. Der erste Artikel über die prähistorischen Gravuren aus der Höhle wurde von dem Archäologen des Museums Buzău Vasile Drămbocanu veröffentlicht. Er spricht über 12 Dolche vom typ „akinakes“ aus den 6.-4. Jh. v. Chr., 9 Lanzenspitzen und 7 Pfeilspitzen (Drămbocanu 1981, 17-24). Er hat auch eine Kontrollgrabung in der Höhle durchgeführt aber ohne Ergebnisse. Eine umfangreiche Analyse der prähistorischen Darstellungen hat der bekannte Höhlenforscher Vasile Boroneaț durchgeführt. Nach der „sorgfältigen“ und „schlampigen“ Ausführung der Bilder kann man nach ihm chronologisch zwei Gruppen, eine prähistorische und eine mittelalterliche feststellen. Mehrere Darstellungen liegen übereinander oder überschneiden sich. So konnte man eine Mikrostratigraphie feststellen. Auf sowohl der südlichen als auch der nördlichen Seiten wurden Lanzenspitzen, Speerspitzen, Dolche und Pfeilspitzen festgestellt. Laut Boroneaț sind dies nach der Anzahl überwiegend Lanzenspitzen (58), dann Pfeilspitzen (23) und Dolche (4), insgesamt 85 Stück. Die Lage, die Richtung der Spitze liegt überwiegend nach oben oder nach unten, schräg oder senkrecht. Boroneaț hat nach den Rippen auf dem Blatt der Lanzenspitzen vier „Kategorien“: 1. ohne Rippen, 2. mit einer Rippe, 3. mit zwei Rippen, 4. mit drei Rippen und für die Pfeilspitzen drei „Kategorien“ festgestellt. Sie wurden nach den Vergleichsstücken aus Italien, Valcamonica und Galizien, Spanien in die Bronzezeit eingestuft (Boroneaț 1988, 46-60 Abb. 1-20 Taf. 1-3).

Nach den Forschungen von V. Boroneaț folgte eine lange Pause ein Desinteresse der Prähistoriker gegenüber diesen wichtigen archäologischen Denkmälern. Dann zwischen 2008-2012 eine intensive Forschungsetappe, es wurde eine Arbeitsgruppe mit bekannten Forschern aus mehreren Fachgebieten gegründet, die Ergebnisse wurden in einer großartigen Monographie der Höhle veröffentlicht (Sîrbu/Matei 2012).

Die prähistorischen Denkmäler der Höhle haben Tudor Soroceanu und Vasile Sîrbu ausführlich bearbeitet und veröffentlicht (Soroceanu/ Sîrbu, 2012, 119-335). Wir übernehmen aus dieser Arbeit – mit Erlaubnis der Autoren – die Dokumentation und die Abbildungen für die Lanzen- Speer- und Pfeilspitzen.

Katalog

1. Lanzenspitze. – Südwand, die Lage ist schräg, mit der Spitze nach oben, leicht geneigt in Richtung des Eingangs in die Höhle; mehrmals beschädigt im Mittelalter am oberen Teil des Blattes und an einer Seite der Schneide; asymmetrisch, die Blattform ist grundsätzlich dreieckig, mit abgerundeten Ecken; kurze Tülle mit einer Rippe in der Mitte. L. 24,5 cm (Abb. 8: 1). - Lit.: Soroceanu/ Sîrbu 2012, 241 f. Nr. 9 Abb. 14,9 Taf. 15c.g.

2. Lanzenspitze/Speerspitze. – Südwand, schräg, leicht geneigt in Richtung des Eingangs in die Höhle, mit der Spitze nach oben, leicht asymmetrisch, das Blatt ist lorbeerblattförmig, mit Stiel in rechteckiger Form. L. 10,5 cm (Abb. 8: 2). - Lit.: Boroneaț 1988, 51 Abb. 7.53 (Pfeilspitze); Soroceanu/ Sîrbu 2012, 256 Nr. 49 Abb. 18,49 Taf. 16e.g.

3. Lanzenspitze. – Nordwand, die Lage ist fast senkrecht, mit der Spitze nach unten, leicht asymmetrisch, das Blatt geneigt leicht rechts, in die Richtung des Eingangs in die Höhle und annähernd lorbeerblattförmig, mit zwei Kanneluren,

Abb. 4 Lanzendarstellungen auf dem Felsen von Naquane: Pferd, Mann, Lanze mit Doppelspitzen.
Obr. 4 Vyobrazenie kopijí na skale v Naquane: kôň, muž, kopija s dvomi hrotmi.

Abb. 5 Die geographische Lage der Höhle von Nuču - Fundu Peșterii.
Obr. 5 Geografická poloha jaskyne v Nuču - Fundu Peșterii.

was für die Lanzenspitzen nicht üblich ist, die Tülle ist kurz. L. 18,5 cm (Abb. 8: 3). - Lit.: Soroceanu/ Sirbu 2012, 261 f. Nr. 7 Abb. 21,7 Taf. 21c; 22a.d.

4. Lanzenspitze. – Nordwand, die Lage ist fast waagrecht, die Spitze gerichtet rechts, in Richtung des Eingangs in die Höhle, symmetrisch, das Blatt ist perfekt dreieckig, bei der Spitze modern beschädigt, breite massive Tülle, mit schrägem Rand, zwei Kanneluren markieren die Kante des Mittelgrates. L. 23,5 cm (Abb. 8: 4). - Lit.: Soroceanu/ Sirbu 2012, 262 Nr. 8 Abb. 21,8 22b.

5. Lanzenspitze. – Nordwand, die Lage ist schräg, mit der Spitze nach oben, eine Neigung links in die Richtung Hintergrund der Höhle, beschädigt, an der Spitze liegt eine andere Spitze eines zweiten Stückes, symmetrisch, das Blatt ist dreieckförmig, mit relativ kurzer Tülle. L. 28 cm (Abb. 9: 1). - Lit.: Soroceanu/ Sirbu 2012, 265 Nr. 18 Abb. 22,18 Taf. 23c.

6. Pfeil-/Speerspitze. – Südwand, die Lage ist senkrecht, mit der Spitze nach oben, eine symbolische Darstellung einer Pfeil- oder Speerspitze aus einem Winkel und einer geraden Linie. Gesamtlänge 16,5 cm (Abb. 9: 2). - Lit.: Soroceanu/ Sirbu 2012, 242 Nr. 10 Abb. 14,10 Taf. 15a.d.g.

7. Pfeil-/Speerspitze. – Südwand, die Lage ist senkrecht, mit der Spitze nach oben, eine symbolische Darstellung, ähnlich wie bei Nr. 6 mit dem Unterschied dass der Umriss asymmetrisch ist und die Tülle und Mittelgrat mit zwei Linien dargestellt sind und dazwischen noch eine Linie. Gesamtlänge 17 cm (Abb. 9: 3). - Lit.: Soroceanu/ Sirbu 2012, 243 Nr. 11 Abb. 14,11 Taf. 15a.d.g.

8. Pfeil-/Speerspitze. – Südwand, die Lage ist senkrecht, mit der Spitze nach oben, eine symbolische Darstellung einer Pfeil- oder Speerspitze aus einem Winkel und gerader Linie. Gesamtlänge 24 cm (Abb. 9: 4). - Lit.: Soroceanu/ Sirbu 2012, 248 Nr. 25 Abb. 14,25 Taf. 15a.g.

9. Lanzen-/Speerspitze. – Nordwand, die Lage ist senkrecht, mit der Spitze nach oben, eine Schneide ist gerade, die andere gewölbt, mit Tülle oder Stiel. Gesamtlänge 18 cm (Abb. 9: 5). - Lit.: Soroceanu/ Sirbu 2012, 275 f. Nr. 50 Abb. 26,50 Taf. 24d.

Typologie

Die stark reduzierte Anzahl der Lanzenspitzen und Speerspitzen in der Höhle, nur drei/vier Exemplare haben T. Soroceanu und V. Sirbu bei der Klassifikation des gesamten Bildmaterials in die zweite Kategorie, Typ II A geteilt, die weiter in drei Varianten untergeteilt wurden:

Variante IIA1, das Blatt ist lorbeerblattförmig, die Tülle ist kurz (Abb. 8: 3).

Variante IIA2, das Blatt ist dreieckig, die Tülle ist lang (Abb. 8: 4).

Variante IIA3, massives Blatt, einfache Tülle (Abb. 8: 1, 9: 1) (Soroceanu/ Sirbu 2012, 153-155 Abb. 4B).

Die Pfeilspitzen wurden zum Typ IIC zugeordnet, geteilt auch in drei Varianten:

Variante C1, eine symbolische Darstellung einer Pfeil- oder Speerspitze aus einem Winkel und gerader Linie (Abb. 9: 2-4).

Variante C2, eine Pfeilspitze mit Bogen.

Variante C3, das Blatt ist lorbeerblattförmig, mit Stiel in rechteckiger Form (Speerspitze?) (Abb. 8: 2) (Soroceanu/ Sirbu 2012, 159-163 Abb. 4B).

Wir zitieren die Interpretation der Autoren zur Typologie der Lanzen-, Speer- und Pfeilspitzen: „Les fers de lance sont de loin moins riches et moins convaincants en tant que groupe typologique (v. ch. II, type IIA). Malgré les suppositions de date plus ancienne (Boroneat), il s'agit à Nucu d'un nombre beaucoup plus réduit. Les représentations nous offrent d'ailleurs seulement les parties métalliques de ces armes, ce qui souligne la caractéristique de <<cachette en bronze>> de la grotte de Nucu (v. Aussi ch. IIIC1). Aucune liaison concrète avec les fers de lance proprement dits du territoire des Carpates et même au Bas Danube ne nous est pas offerte, si on ne prend pas en considération les types très généraux. À la différence des poignards on ne rencontre aucune analogie iconographique convaincante dans les grandes régions de l'art rupestre.

Le points de javelot ou de flèche (variante IIC3) représentent une forme trop générale en métal ou en os pour le utiliser comme points de repère chronologique ou typologique. De toute manière, les figurations de Nucu au chalcolithique et à l'âge du Bronze ne font point une note discordante par rapport au milieu environnant contemporain.”

Mit der Feststellung, dass die Lanzen-, Speer- und Pfeilspitzendarstellungen aus der Höhle keine entsprechende Vergleichstücke im virtuellen Fundstoff haben sind wir völlig einverstanden. Eine weitere wichtige Feststellung, während in Nord- und Südwesteuropa die Felsbilder die ganze Lanze und Speer, bzw. die Spitze mit Stiel zeigen, sind im Arbeitsgebiet in der Höhle von Nucu nur die Spitzen der Lanzen, Speeren und Pfeilspitzen dargestellt. Dafür haben wir vorläufig keine Erklärung. Allgemein fehlen in der Höhle von Nucu die vorgeschichtlichen Szenendarstellungen.

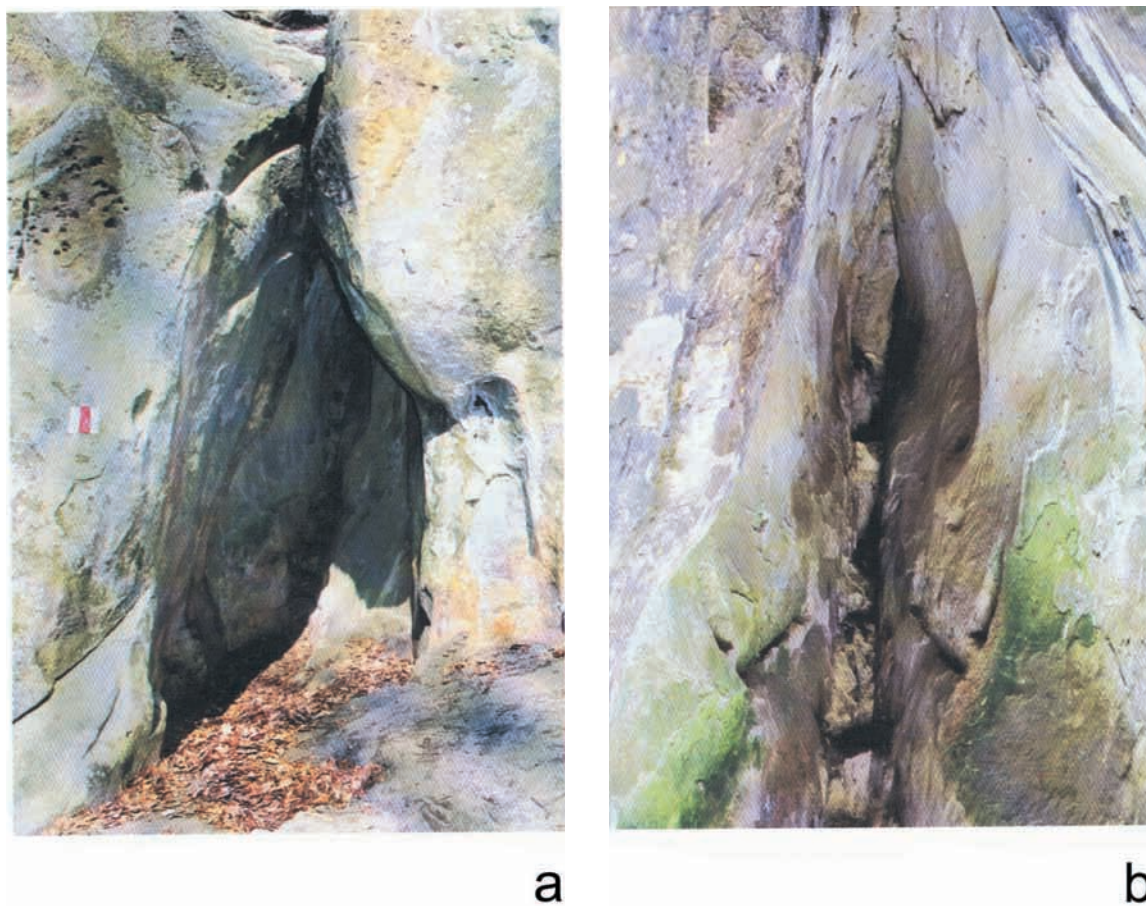

Abb. 6 Die Form der Höhle von Nucu - Fundu Peșterii. a Der Eingang, b Gesamtbild.
 Obr. 6 Podoba jaskyne v Nucu - Fundu Peșterii. a vchod, b celkový pohľad.

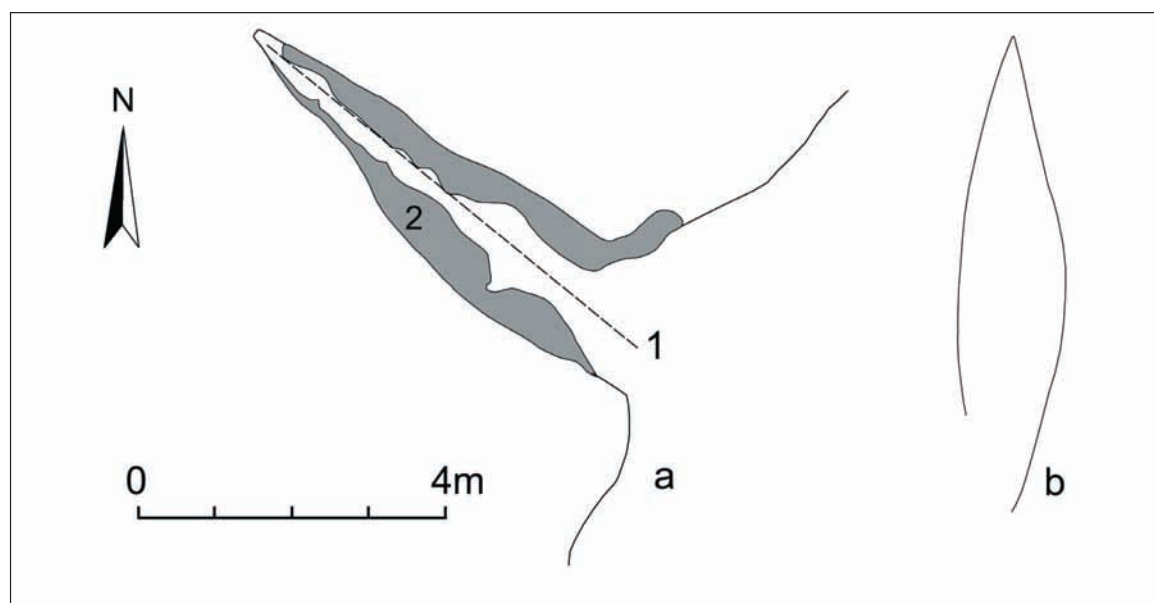

Abb. 7 Plan der Höhle von Nucu - Fundu Peșterii. a 1 Die Achse der Projektion. 2 Der Unterschied in der Herstellung der Darstellungen, b Querschnitt der Höhle, senkrecht.
 Obr. 7 Plán jaskyne v Nucu - Fundu Peșterii. a 1 os plánu. 2 protiklad vo vyhotovení vyobrazení. b prierez jaskyne, zvislý.

Zeitstellung

Die chronologische Lage der vorgeschichtlichen Bilder aus der Höhle von Nucu wurde von den Forschern unterschiedlich behandelt. V. Drâmbocanu datierte sie in die 6.-4 Jh. v. Chr., V. Boroneaț allgemein in die Bronzezeit (Drâmbocanu 1981, 17-19; Boroneaț 1988, 53-60). T. Soroceanu und V. Sîrbu kommen nach einer umfangreichen typologischen und chronologischen Analyse des gesamten Fundmaterials zu präzisen Ergebnissen. Die Lanzen-, Speer- und Pfeilspitzen wurden in die frühe/mittlere Bronzezeit bis zur einen Übergangszeit zur Spätbronzezeit datiert. Wir zitieren die Autoren: „Des fers de lance typologiquement bien définis ont été gravés sur la paroi nord et semblent exprimer la dernière couche de représentations sur cette paroi. Les analogies en métal indiqueraient un Bronze Ancien (même Moyen), mais la certitude en fait défaut.“ Von Frühbronzezeit bis zur Übergangsperiode zur Spätbronzezeit: „...et le fer de lance de la variante IIA3 pourraient nous annoncer une étape qui fait la transition du Bronze Moyen au Bronze Tardif.“ (Soroceanu/ Sîrbu, in: Sîrbu/Matei 2012, 177 f.).

Weil eigentlich die ganz genau Parallelen in dem virtuos archäologischen Fundmaterial, sowohl im Land als auch in den Nachbarländern fehlen, einerseits (Bader, im Druck), andererseits die Darstellungen nicht naturgetreu, sondern mehr symbolisch oder skizzenhaft sind, ist es außerordentlich schwierig eine richtige chronologische Einstufung der Bilder zu unternehmen.*

* Für die zahlreichen zusätzlichen Auskünfte und Informationen noch vor der Veröffentlichung der Forschungsergebnisse bedanken wir uns und bei Dr. Tudor Soroceanu.

¹ Ich habe diesen Beitrag für Gedenkschrift J. Paulík mit schwerem Herzen geschrieben, weil ein endgültiger Abschied immer traurig ist. Anstatt darüber zu schreiben soll hier eine Passage aus dem Einführungstext des Bandes der Gáva-Kultur, Satu-Mare/Sathmar 2012, sein Lieblingsthema, stehen:

Von den Drei Großen Namen der Forschung, Väter und Mütter des Begriffes „Gáva“ und „Gáva-Holihrad“, Amália Mozsolics, Galina Smirnova und Jozef Paulík konnte nur der letzte auf unser Vorhaben antworten, nämlich ein Grußwort für die „Gáva-Tagung“ in Sathmar zu schicken. ...

Der Doyen der slowakischen Forschung schreibt für die Teilnehmer der Sathmarer Gáva-Tagung:

„Sehr geehrte Anwesende. Herzliche kollegiale Grüße schicke ich zu den Konferenzteilnehmern, worum mein Kollege Prof. Dr. Tibor Bader gebeten hat. An die Zeiten nach dem Krieg sich zurückerinnern, auch nachträglich ist klar, dass in der Slowakei (ausgenommen die Lausitzer Kultur), gegenüber den Nachbargebieten (inbegriffen die tschechisch - mährische Landteilen), seit Akad. J. Eisner <die Forschung> in einem zurückgebliebenen Zustand war. Deswegen ist selbstverständlich, dass die ersten größeren Grabungen, ähnlich den Nachbarn, zur Einführung in der Literatur entweder ganz neuer Kulturen, Typen oder Gruppen führten. In dieser Hinsicht war ich auch keine Ausnahme: auf Grund der eigenen oder auf der umgewerteten Grabungen der Anderen, ist in wenigem oder größerem Maße, auch mit meinem Namen die Einführung einiger neuer Kulturen usw. in die slowakische archäologische Literatur verbunden. Ich erwähne nur einige davon: Somogyvár-Vinkovci, Cseke- (Čaka)-Kultur, Gáva - Kultur (Somotor Gruppe), Kyjatic-Kultur, karpatische Velatice-Kultur, Gruppe Sereď, Középrépaspuszta-Hurbanovo (Ógyalla) Gruppe, usw. Mit denen bemühte ich mich, teilweise mit Erfolg die fehlenden urzeitlichen Entwicklungsphasen auszufüllen.

Es ist klar, dass die ersten Versuche nicht in aller Hinsicht ohne Fehler sein könnten, und nicht über die Vollkommenheit zu sprechen und die weitere Entwicklung im Fall der Gáva - Kultur, die auch Ihre Konferenz bestätigt. Alle Teilnehmer der Konferenz begrüße ich nochmals und ich wünsche ihr weiter viel Erfolg.“ (Aus dem Brief an T. Bader, Bratislava 10. Juni 2011, Übersetzung Bader). T. Bader, Satu Mare Stud. Com. 28,1, 2012, 7; 22 (der Text des vollständigen Briefes).

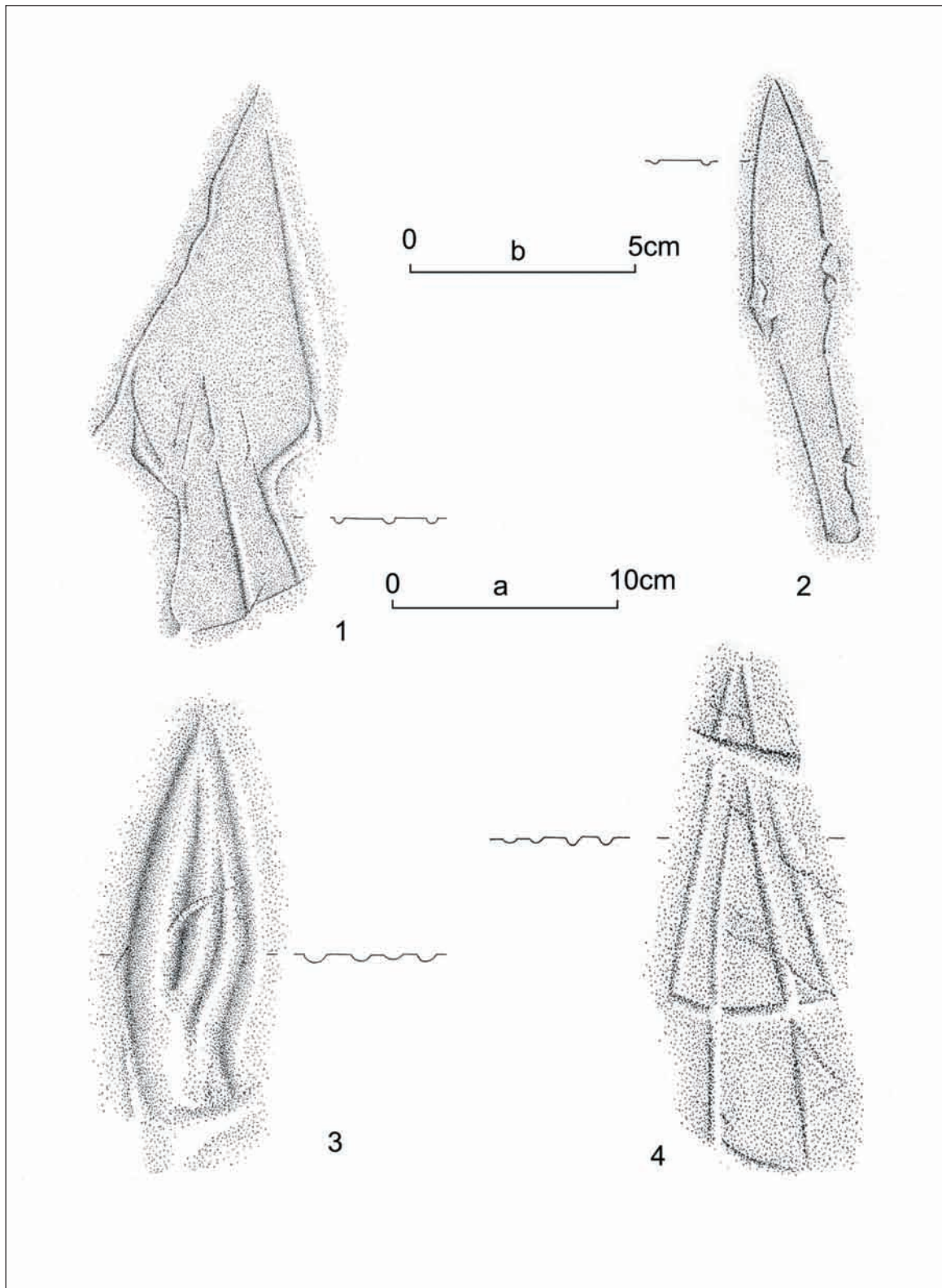

Abb. 8 Nucu, Höhle „Fundu Peșterii“, Südwand. 1- Lanzen spitze, 2 - Lanzen spitze/Speerspitze; Nordwand. 3-4 Lanzen spitzen. Maßstab a: 1, 3-4; Maßstab b: 2

Obr. 8 Jaskyňa Nucu - Fundu Peșterii, južná stena. 1 - hrot kopije, 2 - hrot kopije/oštetu; severná stena 3-4 hroty kopiji. Mierka a: 1, 3-4; mierka b: 2

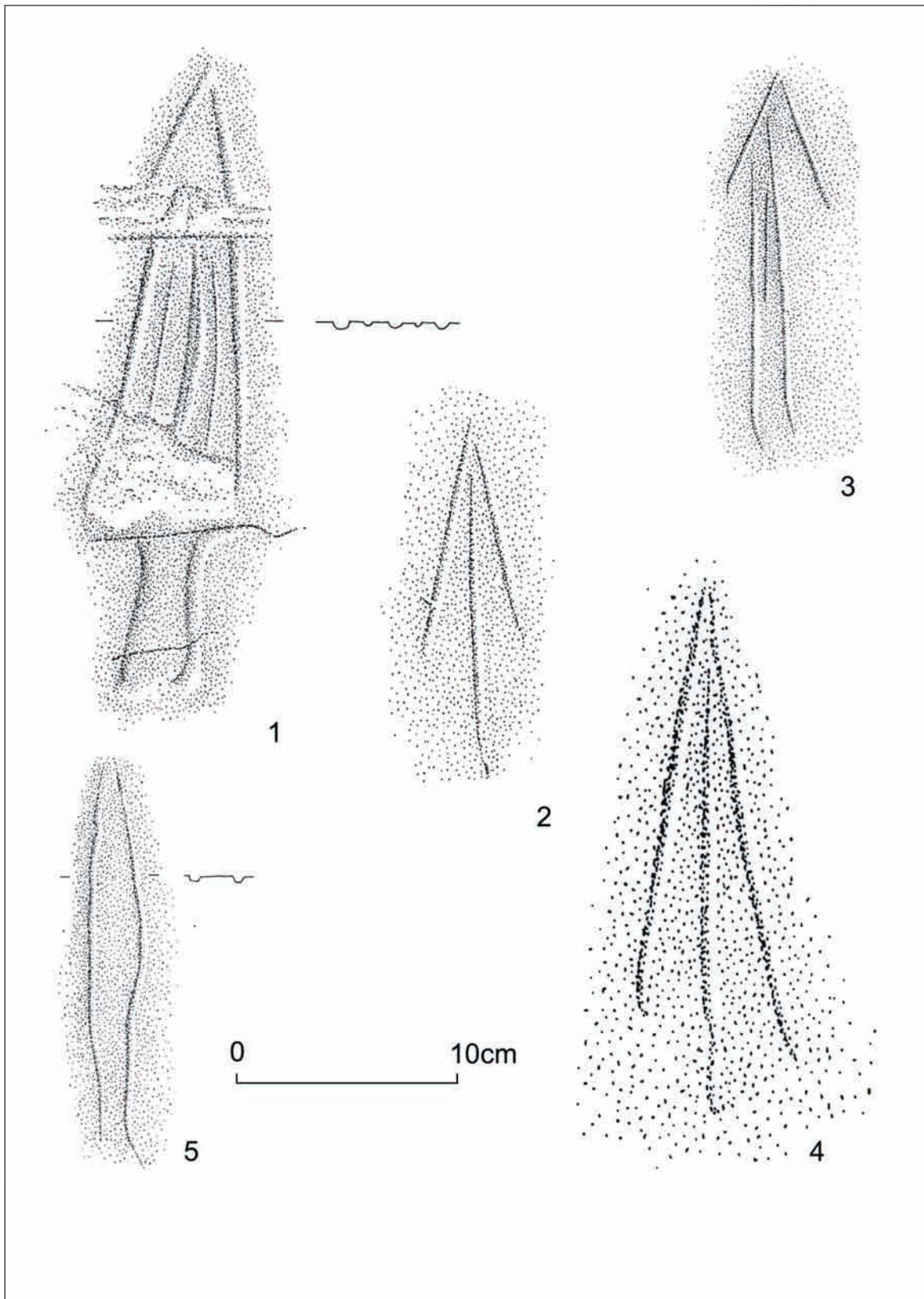

Abb. 9 Nucu, Höhle „Fundu Peșterii“, Nordwand 1 - Lanzen spitze, 5 - Lanzen-/Speerspitze. Süd wand 2-4 - Pfeil-/Speerspitzen
 Obr. 9 Jaskyňa Nucu – „Fundu Peșterii“, severná stena 1 - hrot kopije, 5 - hrot kopije/oštepú; južná stena 2-4 – hroty šífov/oštepov.

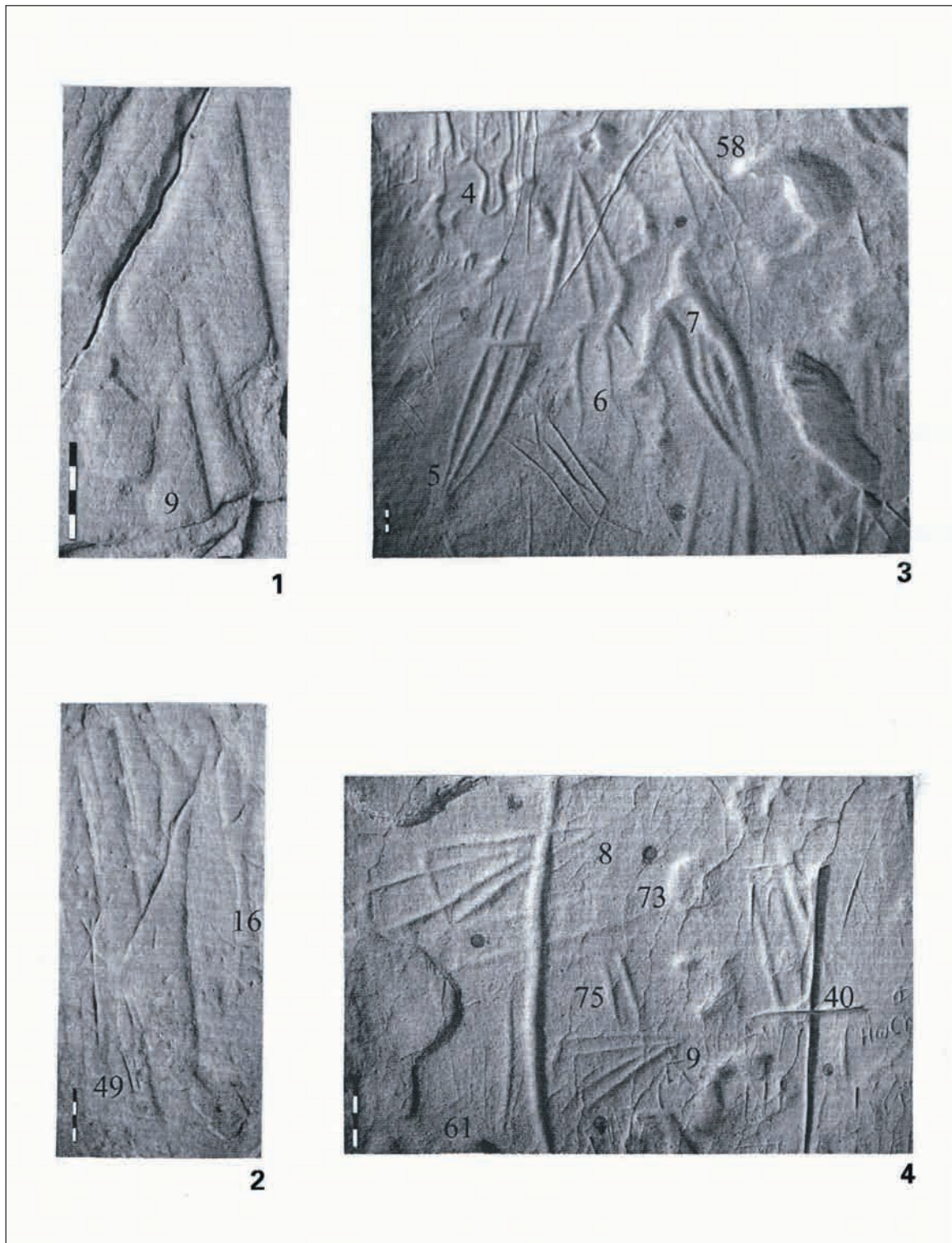

Abb. 10 Die originale Position/Lage der Lanzen-, Speer- und Pfeilspitzen an der Wand der Höhle von Nucu „Fundu Peșterii“, Nr. 1 – Abb. 8: 1; Nr. 2 – Abb. 8: 2; Nr. 3 – Abb. 8: 3; Nr. 4 – Abb. 8: 4.

Obr. 10 Originálna poloha vyobrazení hrotov kopijí, oštepov a šípov na stene jaskyne Nucu – „Fundu Peșterii“, č. 1 – Obr. 8: 1; č. 2 – Obr. 8: 2; č. 3 – Obr. 8: 3; č. 4 – Obr. 8: 4.

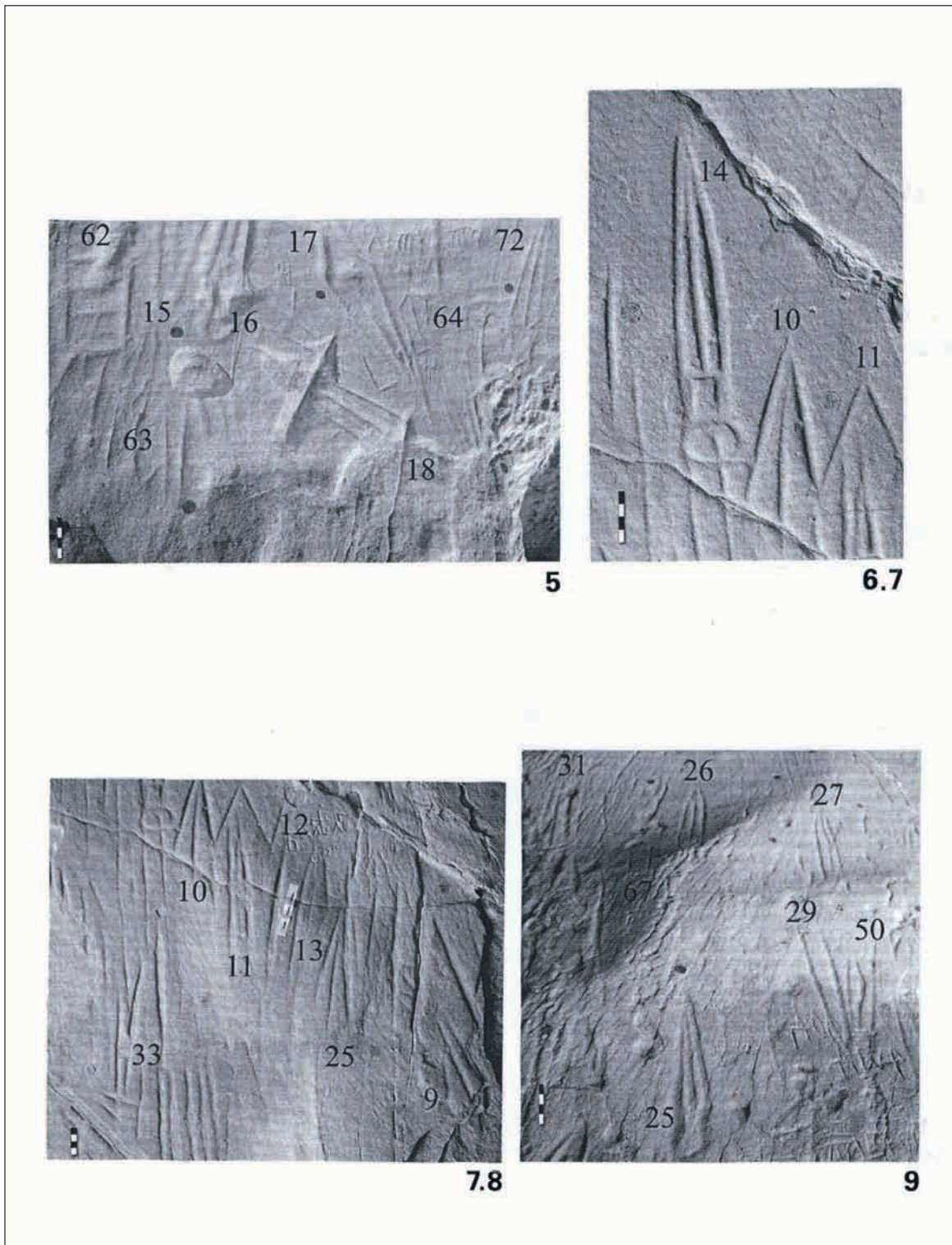

Abb. 11 Die originale Position/Lage der Lanzen-, Speer- und Pfeilspitzen an der Wand der Höhle von Nucu „Fundu Peșterii“, Nr. 5 – Abb. 9: 1; Nr. 6.7 – Abb. 9: 2-3; Nr. 7.8 – Abb. 9: 3-4; Nr. 9 – Abb. 5.

Obr. 11 Originálna poloha vyobrazení hrotov kopijí, oštepov a šípov na stene jaskyne Nucu – „Fundu Peșterii“, č. 5 – Obr. 9: 1; č. 6-7 – Obr. 9: 2-3; č. 7-8 – Obr. 9: 3-4; č. 9 – Obr. 9: 5.

LITERATUR

- Almgren 1934 – B. Almgren: Nordische Felszeichnungen als religiöse Urkunden, Frankfurt am Main 1934.
- Almgren 1980 – B. Almgren: Lebendige Vorzeit – Felsbilder der Bronzezeit aus Schweden, 1980.
- Althin 1945 – C. A. Althin: Studien zu den bronzezeitlichen Felszeichnungen von Skåne, 1945.
- Anati 1960 – E. Anati: La civilisation du Val Camonica, Mondes Anciens 4, Paris 1960.
- Anati 1960a – E. Anati: La grande roche de Naquane, Archives l'Institut de Paléontologie Humaine Mémoire 31, Paris 1960.
- Anati 1968 – E. Anati: Arte rupestre nelle Regioni occidentali della Penisola Iberica, Capo di Ponte 1968.
- Anati 1972 – E. Anati: Capo di Ponte, Centro dell'arte rupestre Camuna. Studi di Camuni Nr. 1, Capo di Ponte 1972.
- Anati 1972a – E. Anati: I pugnali nell'arte rupestre e nelle statue-stelle dell'Italia settentrionale. Archivi 4, Capo di Ponte 1972.
- Anati 1975 – E. Anati: Evoluzione et stile nell'arte rupestre comuna. Archivi 6, Capo di Ponte 1975.
- Anati 1978 – E. Anati: Evolution et style de l'art rupestre de Valcamonica, Capo di Ponte 1978.
- Bader im Druck – T. Bader: Die Lanzen-, Speer- und Pfeilspitzen in Rumänien. PBF V, Stuttgart im Druck.
- Balbín Behrmann/Bueno Ramirez/González Antón/Arco Aguilar 2009 - R. Balbín Behrmann/P. Bueno Ramirez/R. González Antón/C. Arco Aguilar (Hrg.), Grabados rupestres de la fachada atlántica europea y africana/ Rock Carvings of the European and African Atlantic Façade, BAR IS 2043, Oxford 2009.
- Behn 1962 – Fr. Behn: Zur Problematik der Felsbilder. Abhandlungen der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig Bd. 54 H. 1, Berlin 1962.
- Behn 1980 – Fr. Behn: Die Bronzezeit in Nordeuropa, Stuttgart et 1967.
- Benoit 1969 – F. Benoit: L'art primitif méditerranéen de la Vallée du Rhône, Annales de la Faculté des Lettres Aix-en-Provence Nr 9, 1955/1969.
- Bertilson 1989 – U. Bertilson, In: J. Poulsen (Red.), Regionale forhold i Nordisk Brenzealder 5. Nordiske Symposium for Bronzealderforskning på Sandbjerg Slot 1987, Århus 1989.
- Boroneaș 1988 – V. Boroneaș: Peștera de la Nucu Bozioru (județul Buzău), monument al artei preistorice/Summary (kurz, englisch), Revista Muzeelor și Monumentelor Seria Monumente Istorice și de Artă 1, 1988, 46-60.
- Brandherm 2003 – D. Brandherm: Die Dolche und Stabdolche der Steinkupfer- und der älteren Bronzezeit auf der Iberischen Halbinsel. PBF VI-12, Stuttgart 2003.
- Caminos 2008 – Caminos de arte rupestre prehistórico. Guía para conocer y visitar el arte rupestre del Sudoeste de Europa, Madrid 2008.
- Capelle 1972 – T. Capelle, Felsbilder in Nordwestdeutschland, Acta Arch. Kop. 43, 1972.
- Capelle 1974 – T. Capelle: Kunst und Kunsthandwerk im bronzezeitlichen Nordeuropa, Neumünster 1974.
- Capelle 1984 – T. Capelle: Norddeutsche Felsbilder, Hildesheim 1984.
- Capelle 1985 – T. Capelle: Geschlagen in Stein. Skandinavische Felsbilder der Bronzezeit. Begleithefte zu Ausstellungen der Abteilung Urgeschichte des Niedersächsischen Landesmuseums Hannover, H. 1, Hannover 1985.
- Capelle 2008 – T. Capelle: Bilderwelten der Bronzezeit Felsbilder in Norddeutschland und Skandinavien Kulturgeschichte der Antiken Welt 116, Mainz am Rhein 2008.
- Drâmbocanu 1981 – V. Drâmbocanu: Elemente de datare arheologică. In: Șt. Corneliu (Hrgb.), Vestigiile rupestre din Munții Buzăului, Buzău, 1981, 17-24.
- Eckdahl 2012 – Sv. Eckdahl, Bronzezeitliche Petroglyphen mit Waffendarstellungen in Schweden, Acta Univ. Lodziensis Fol. Arch. 29, 2012, 14-37
- Garcia Alén/Peña Santos 1980 – A. Garcia Alén/ A. de la Peña Santos: Grabados rupestres de la provincia de Pontevedra, La Coruña 1980.
- Häck 2012 – B. Häck: O peșteră cu gravuri din epoca bronzului în Carpații de Curbură din România. Cercetări arheo-speologice/Eine Bilderhöhle mit prähistorischen Gravierungen in den Südkarpaten Rumäniens. Archäologisch-Speläologische Untersuchungen. In: Sîrbu/Matei 2012, 45-100
- Malmer 1981 – M. P. Malmer: A Chronological Study of North European Rock Art, Antikvariska serien 32, Stockholm 1981.
- Malmer 1989 – M. P. Malmer in: H.- Å. Nordström/A. Knape (Hrgb.), Bronze Age Studies Transactions of the British-Scandinavian Colloquium in Stockholm, May 10-11, 1985, Stockholm 1989.
- Peña Santos 1984 – A. de Peña Santos: La investigación del arte rupestre en Galicia. Estado actual y perspectiva de futuro in Portugalía 4-5, 1983-1984, 83-88.
- Peña Santos/Vazquez Varela 1979 – A. de la Peña Santos/J. M. Vazquez Varela: Los petroglifos Gallegos. Grabados rupestres prehistoricos al aire libre en Galicia. Cuadernos del Seminario de estudios ceramicos de Sargadelos, cahier 30, La Coruña 1979.
- Rodrigue 1999 – A. Rodrigue: L'art rupestre du Haut Atlas marocain. Harmattan, Paris 1999.
- Romain 1991 – O. Romain: Les gravures du Mont Bego. Etude des gravures d'armes: typologie, attribution culturelle et datation, Paris 1991.
- Sîrbu/Matei 2012 – V. Sîrbu/S. Matei: Un monument din Carpații Orientali cu reprezentări din preistorie și evul mediu: Nucu-„Fundu peșterii“, județul Buzău – Un monument des Carpates orientales avec des représentations de la préhistoire et du moyen âge: Nucu- „Fundu peșterii“, département de Buzău, Muzeul Brăilei, Brăila-Buzău 2012.
- Soroceanu/Sîrbu 2012 – T. Soroceanu/V. Sîrbu, Peștera de la Nucu din neolitic până în epoca bronzului/La grotte de

Nucu du Néolithique à l'âge du Bronze, In: Sîrbu/Matei 2012, 119-335
Sprockhoff 1954 – E. Sprockhoff: Nordische Bronzezeit und frühes Griechentum, Jhrb. RGZM 1, 1954.
Tarot 2000 – J. Tarot: Die bronzezeitlichen Lanzenspitzen der Schweiz, UPA 66, Bonn 2000
Vonhoff 2008 – Ch. Vonhoff: Darstellungen von Kampf und Krieg in der minoischen und mykenischen Kultur. Internationale Archäologie 109, Rahden/Westf. 2008.
Weiss 2003 – M. C. Weiss: L'art rupestre de la Corse. E petre scritte, Aiacciu 2003.

Tiberius Bader
Max Eyth Str. 12, D 71282 Hemmingen
tib.bader@web.de

HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO. Praveké hroty kopijí v ikonografii

TIBERIUS BADER

Dôležitú pramennú bázu pre ikonografické vyobrazenia kopijí alebo hrotov kopijí tvoria jaskynné maľby, ako aj vyryté obrazy na kameňoch, a to buď v jaskyniach samotných alebo vo voľnom priestranstve. V severnej Európe sú tieto scénické zobrazenia známe z Nemecka, Švédska a západného Francúzska. V južnej časti Európy sa vyskytujú v Taliansku vo Valca Monice a na Iberskom polostrove. V rámci severských vyobrazení sú medzi zbraňami znázornené oštepky ako vrhacie zbrane, resp. kopije ako bodné zbrane, ktoré sú svojim významom zastúpené na druhom mieste. Prítom tieto predmety bývajú presvedčivo zobrazované s veľmi dlhými násadami.

Čo sa týka techniky rôznych vyobrazení spomenutých severských skalných rytín, je u všetkých celková plocha motívu buď vytesaná, alebo sú vyryté iba jeho okraje, a to skoro vždy iba niekoľko málo milimetrov do povrchu kameňa, alebo všeobecne až do hĺbky 1 cm, pričom bývajú vyryté alebo vytesané ostrým predmetom, pravdepodobne kovovým dlátom.

Na skalných vyobrazeniach z jaskýň v juhozápadnej Európe, vo Francúzsku, v Taliansku a na Iberskom polostrove sa vyobrazenia hrotov kopijí vyskytujú pomerne často, prítom však ojedinele iba ako hroty, omnoho častejšie spolu s násadami. Tak ako na severe Európy je kopija znázornená s dlhou násadou, samostatne však zriedkavejšie, často spolu s mužskou postavou, ktorá ju drží šikmo nadol alebo šikmo nahor. Je frekventovaným javom, že zobrazený jazdec na koni drží kopiju buď vodorovne alebo šikmo nahor. Zobrazenia kopijí sa vyskytujú aj v scénach lovu, boja, v magických scénach, v procesiách, alebo aj v iných kombináciách.

V odbornej literatúre nebola tejto problematike doteraz venovaná dostatočná pozornosť, výnimkou sú iba jeden alebo dva menej známe články. Okrem uvedených rozsiahlych regiónov Európy s výskytom skalných vyobrazení, teda oblastí severnej Európy, severného Talianska a Iberského polostrova, sa dlho nevedelo, že by mohla existovať aj ďalšia oblasť v Európe, kde by bolo možné očakávať výskyt porovnateľných pravekých skalných vyobrazení.

V juhovýchodnej oblasti Karpát, v údolí malej rieky Bălăneasa, ktorá je prítokom Buzău, sa nachádzajú viaceré menšie ako aj rozsiahlejšie jaskyne, jedna z nich s názvom „Fundu Peșterii“, neďaleko dedinky Nucu, v obci Bozioru, okr. Buzău. Po ukončení výskumu V. Drămbociana a V. Boroneața nasledovala dlhšia pauza, ktorá bola o. i. zapríčinená aj nezaujmom zo strany archeológov o bližšie preskúmanie týchto významných nálezísk. V rokoch 2008 – 2012 však nasledovala nová významná etapa vo výskume jaskýň, počas ktorej vznikla pracovná skupina zložená zo známych bádateľov z viacerých vedných odborov a ich dosiahnuté výsledky boli publikované vo veľkolepej monografii o tejto jaskyni.

V uvedenom období sa na južných a zároveň aj na severných stranách jaskyne podarilo objaviť vyobrazenia hrotov kopijí, hrotov oštepov, dýk a hrotov šípov. Zobrazenia týchto hrotov kopijí, oštepov a šípov z tejto jaskyne nemajú dodnes žiadne paralely v tomto mimoriadnom nálezovom materiáli, a to ani v susedných krajinách a ani v Rumunsku. Ďalším dôležitým zistením je, že pokiaľ v severnej a juhozápadnej Európe skalné vyobrazenia zobrazujú kompletne kopije a oštepky, alebo príp. ich hroty s násadami, sú v jaskyni Nucu zobrazené výlučne iba samotné hroty kopijí, hroty oštepov a hroty šípov. K tomuto javu neexistuje dodnes žiadne vysvetlenie.

Všeobecne chýbajú v jaskyni Nucu praveké scénické vyobrazenia. Čo sa týka typologického zaradenia kopijí a oštepov, tak tieto možno na základe tvaru listu typologicky začleniť ako kopije a oštepky kopijovitého alebo trojuholníkovitého typu.

Chronologické postavenie týchto pravekých vyobrazení z jaskyne Nucu je interpretované rozdielne; názory jednotlivých bádateľov sa rozchádzajú. V. Drămbocanu ich datoval do 6.– 4. stor. pred Kr., V. Boroneat ich zaradil iba všeobecne do doby bronzovej. T. Soroceanu a V. Sîrbu dospeli na základe typologickej a chronologickej analýzy kompletného nálezového materiálu k precíznejším výsledkom, a to takým, že uvedené vyobrazenia hrotov kopijí, hrotov oštepov a hrotov šíпов je možné zaradiť od včasnej/strednej doby bronzovej až do prechodného obdobia neskorej doby bronzovej.

Pretože jednoznačné paralely k tomuto mimoriadne významnému archeologickému materiálu dodnes chýbajú, a ako sa zdá, nedajú sa tieto vyobrazenia celkovo považovať ani za úplne verné kópie ich predlôh, pretože sú viac-menej symbolické alebo iba „načrtnuté“, je veľmi ťažké presnejšie stanoviť ich chronologické postavenie.

Preklad S. Stegmann-Rajtár

Slovenské národné múzeum
Archeologické múzeum

Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

